

“Sigaraya Karşı Küresel Kadın Hareketleri”

+

Çeşitli Değınmeler

(SUNUM I)

Efza Evrengil
Şehir ve Bölge Plancısı

4. Sigara ve Sağlık Ulusal Kongresi
Elazığ
9 Haziran 2010

TÜRK TORAKS DERNEĐİ

SİGARA ve SAĞLIK ULUSAL KOMİTESİ

Sunum planı:

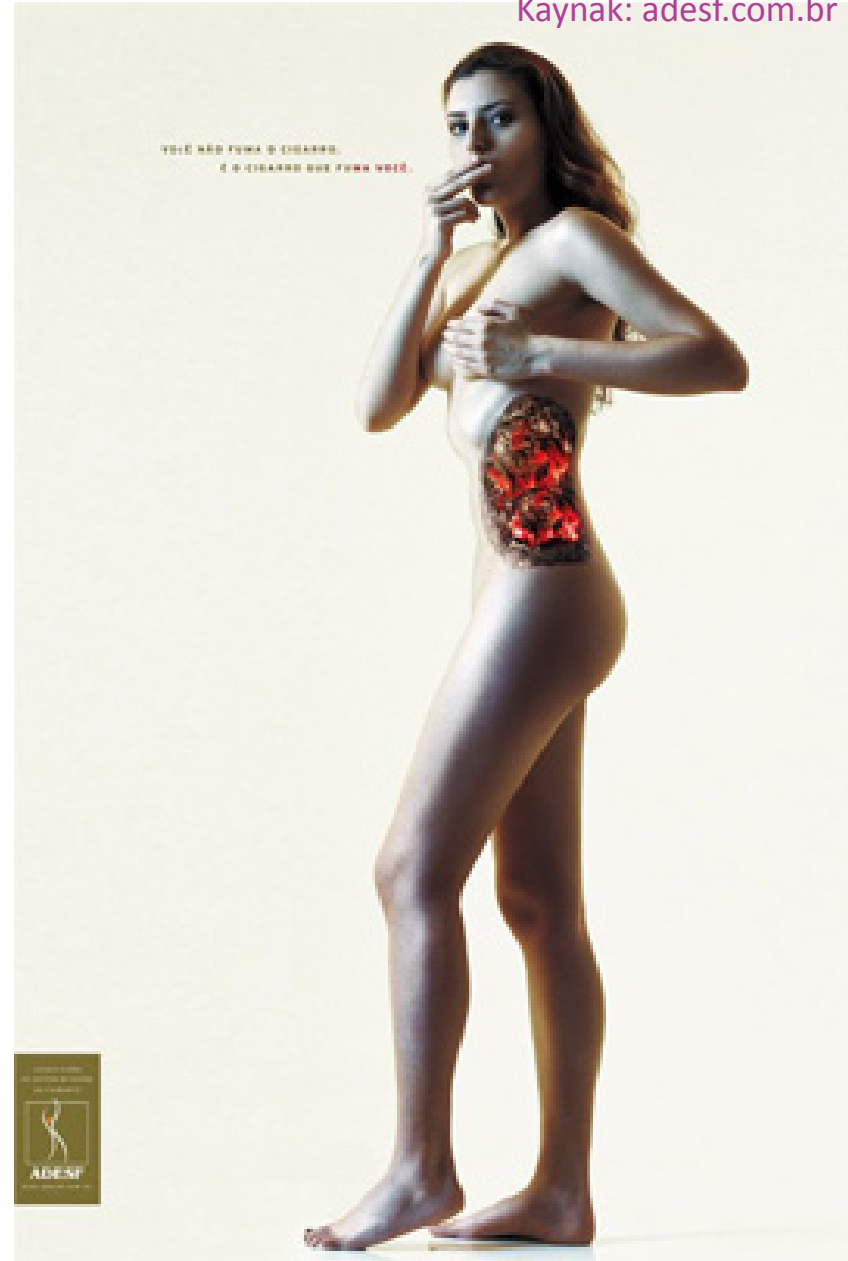
Brezilya Sağlığı Sigaradan Koruma Birlięi
reklam kampanyasından
Kaynak: adesf.com.br

SUNUM 1:

- INWAT tanıtım
- Tütün salgınının kadın bilançosu
- Dört aşamalı tütün salgını modelinin eleştirisi
- Tütün tüketiminin belirleyicileri için bir taslak

SUNUM 2:

- Tütün endüstrisinin pazar segmentasyonu yaklaşımı için bir örnek
- Toplumsal cinsiyet ve sigara reklam kampanyaları
  - Kadına cinsiyetçi yaklaşım
  - Erkeğe cinsiyetçi yaklaşım
  - Geleneksel kadın stereotipi: Gelin
  - Erkek pazarının vazgeçilmez teması: Kız tavlama
  - Kadın pazarının vazgeçilmez teması: Romans
  - Toplumsal cinsiyetin belirleyicilięinde sigara yakma ritüeli
  - Arzuların dili: Güzellik ve incelik yanılsaması
  - Arzuların dili: Kapak kıızı sendromu
  - Arzuların dili: Üst sınıf zevkler
  - Arzuların dili: Kendi kendisinin efendisi hanımefendi olabilmek
  - Yalandan kurtuluş efsanesi: Uzun bir yoldan geldin bebeğim kampanyası
  - Kadınsılık stereotipine geri dönüş
- Camel No. 9'un önlenebilir başarısı

INWAT nedir?

Tütüne Karşı Uluslararası Kadın Ağı

International Network of Women Against Tobacco

www.inwat.org

- Kuruluş: 1990 yılında tütün kontrolü liderleri tarafından kurulmuş.
- Amaç: Kadınlar ve kızlar arasında tütün kullanımını ve ikinci el tütün dumanı etkilenimini ortadan kaldırmak.
- Üyelik: 100 ülkeden 1800 üyesi var.
- Yönetim Kurulu: Üyeler tarafından Dünya Tütün ve Sağlık Konferansı sırasında her üç yılda bir seçiyor.
- Bölgesel temsilciler: Yönetim kurulu tarafından atanıyorlar.
- Bölgesel ağlar: INWAT Avrupa ve INWAT Latin Amerika
- E-dergi: **The NET**. Yılda iki kez yayınlanıyor. NWAT üyelerine e-posta ile iletiliyor. Her bir nüsha farklı kurumlarca destekleniyor.

INWAT ne yapıyor?

- Tütün kontrolü alanında çalışan kurumlar, özellikle kadınlar, arasında iletişim sağlıyor.
- Küresel kadın ve tütün meseleleri hakkında bilgi topluyor, bilgiyi yayıyor.
- Tütün reklamı ve tanıtımına karşı gelmek için strateji geliştiriyor, bunları paylaşıyor.
- Kadın merkezli tütün kontrolü ve sigara bırakma programlarının geliştirilmesine destek oluyor.
- Tütün kontrolü konferanslarının organizasyonu ve planlamasına yardımcı oluyor
- Kadın ve tütün meseleleri hakkında yayınların geliştirilmesinde işbirliği yapıyor
- Tütün kontrolünde kadın liderliğini teşvik ediyor.

INWAT ne diyor?

- **Toplumsal cinsiyet perspektifi**

Tüm tütün kontrolü araştırma, program ve stratejilerinin toplumsal cinsiyet açısından çözümlenmesi gerekli. Araştırma sorularını ve politikaları geliştirirken mevcut mekanizmalara toplumsal cinsiyet yaklaşımının entegre edilmesi.

- **Biyomedikal araştırma gündemi**

Tütünün kadın sağlığı üzerindeki etkilerini daha iyi anlayabilmek için çok daha kapsamlı araştırmalara gerekli. Özellikle genç kadınlar üzerindeki etkisi.

- **Tütün kontrolü tarzılığı**

Toplumun bütünü için tasarlanmış yekpare politikalar, programlar, eylemler yetersiz. Tütün kontrolü politikaları ve müdahalelerinin içine toplumsal cinsiyet ve sınıfsallığa yönelik önlemler inşa etmek gerekli. Tepeden aşağı yaklaşımlar, aşağıdan yukarıya doğru yaklaşımlarla desteklenmeli. Dumansız hava sahası politikaları yoksul kadınları ve çocukları ne kadar koruyor? Halk eğitimi, bilinçlendirme, sağlık uyarıları çalışmaları farklı yaş ve gelir gruplarındaki kadın ve erkeklere ne kadar ulaşıyor? Vergilendirme politikalarının kadın ve erkekler üzerinde farklı etkileri söz konusu olabilir mi? Sigara bırakma ve destek programları kadınların deneyim birikimlerine göre nasıl farklılaşmalı?

INWAT ne diyor?

- **Bütüncül politika yaklaşımı**

Tütün salgını ile mücadele için, toplumsal eşitsizlikleri azaltan, bireylerin refahını ve sosyal yaşam standartlarını yükselten politikalar bütününe gereksinim var.

- **Dört aşamalı modelin kullanımı**

Tütün salgınının farklı aşamalarına göre farklılaştırılmış politikalara ve eylem planlarına gereksinim var. Dört aşamalı modele dayalı rehber kurallar geliştirilmeli.

- **Ağların genişletilmesi**

Kadın sağlığı örgütleri, siyasi ve sosyal kadın örgütleri, meslek örgütleri, eğitimciler, yoksulluk ve sosyal dışlanma üzerine çalışan örgütler, çevre örgütleri ile bağlantılar kurarak bunlarla ittifak yapılması.

Tütün salgınının kadın bilançosu

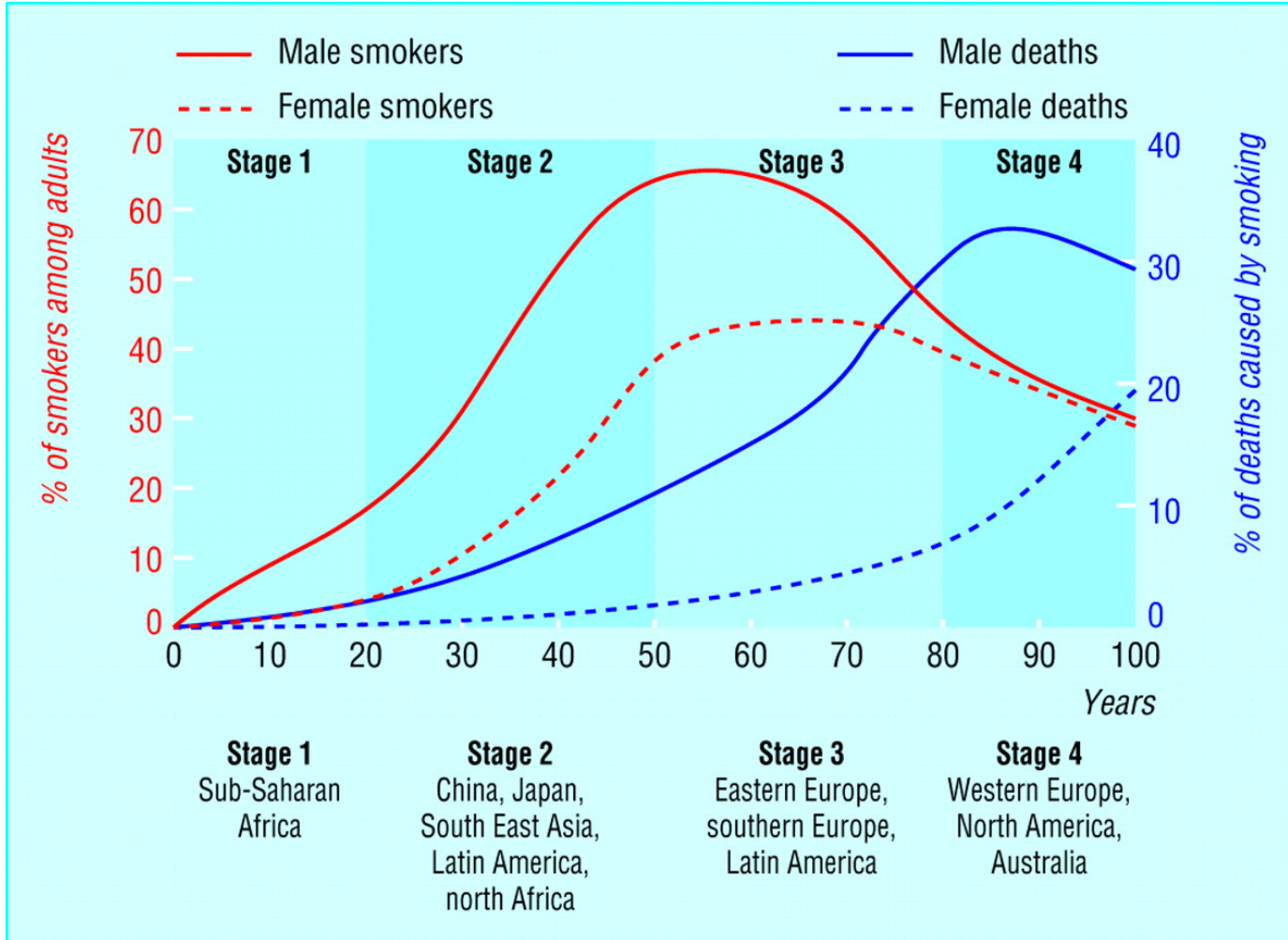
- Dünyada her yıl 1 milyon kadın tütüne bağlı hastalıktan ölüyor. Günde 2720 kadın ölüyor.
- 1 milyar sigara içen erkeğe karşı, 250.000 kadın sigara içicisi.
- Erkeklerin sigara prevalansı tepe noktasına erişti. Kadınlarınkı yükselmeye devam ediyor.
- Kadınlarda sigara içme prevalansı % 12. Yüksek gelirli ülkelerde ortalama % 22. Diğer ülkelerde ortalama % 9.
- Kadınlarda prevalansın 2025'te % 20'ye ulaşması tahmin ediliyor.

Dünya tütün salgını modeli

Lopez, A.D., N.E. Callishaw N.E. ve T. Piha,

“A descriptive model of the cigarette epidemic in developed countries,”

Tobacco Control, 1994, 3: 242.

Edwards, R. BMJ 2004;328:217-219 (Lopez et al'dan uyarlanmış grafik)

Dört aşamalı model özeti

	Birinci Aşama	İkinci Aşama	Üçüncü Aşama	Dördüncü Aşama
Süre	10-20 yıl	20-30 yıl	30 yıl	20-40 yıl +
Erkek sigara içme prevalansı	< % 15	% 50-80 arasında tepe yapıyor	düşüşe geçiyor, dönem sonunda % 40	düşüyor, ancak çıkışa göre daha yavaş, % 33-35'e düşüyor
Kadın sigara içme prevalansı	% 5 civarı	erkek prevalansını 10-20 yıl geriden izleyerek yükseliyor	tepe noktasından sonra plato yapıyor (azami % 35-45), dönem sonunda düşüşe geçiyor.	daha da yavaş düşüş, tipik olarak % 30
Kişi başı tüketim	500 sigara	1000-3000 sigara, erkek tüketimi	Erkeklerde 3000-4000 sigara, kadınlarda 1000-2000 sigara	
Erkek mortalitesi	yok	ölümlerin % 10'u, akciğer kanseri 10 kat artıyor.	Ölümlerin %25-30'u, orta yaşta her 3 ölümden biri, akciğer kanseri tepe noktasına ulaşıyor	ölümlerin % 30-35'i, orta yaşlarda ölümlerin % 40-45'i, bu tepe noktasından sonra mortalite % 30'un altına düşüyor
Kadın mortalitesi	yok	düşük	görece hala düşük (ölümlerin % 5'i), ancak yükseliyor	ölümlerin % 20-25'i, tepe noktası, sonra düşüş
Sigara bırakanların oranı	yok	çok düşük	orta ve yaşlı erkeklerde bırakma artıyor	yüksek
Risk farkındalığı	yok	tam anlaşılmalı değil	riskler daha iyi anlaşılıyor, kadınların tepe noktası bu nedenle daha düşük	riskler biliniyor, halk dumansız ortam talep ediyor
Hakim politikalar	yetersiz beslenme ve bulaşıcı hastalıkların önlenmesi	sistemsiz ve sürekliliği olmayan tütün kontrolü	tütün kontrolü ve tedavi hizmetleri için kapasite ve program geliştirme	kapsamlı tütün kontrolü programları uygulaması, sigara bırakma

Dört aşamalı modelin kullanımı

Dünyada tütün salgınının cinsiyete göre farklılaştırılmış seyrini açıklayan bir model olarak kullanılıyor.

- Kadın ve erkeklerin sigara içme prevalansının zamanlama ve ölçek farkları ile tütüne bağlı hastalık ve ölümlerin bu eğrileri gecikerek takip etmesini gösteriyor.
- Her aşamayı karakterize eden prevalans, mortalite trendleri ve müdahale yöntemleri var.
- İki katmanlı model: Kadınlar erkekleri izliyor, düşük gelirli ülkeler yüksek gelirli ülkeleri izliyor. Bu nedenle toplumlar bu modelin farklı aşamalarında yer alıyor. Modelin temelinde kültürel difüzyon kavramı yatıyor (WHO, Sifting the Evidence: Gender and Tobacco Control, 2007)
- Son 50 yıl boyunca yapılan tüm müdahalelere rağmen bu trend her yerde kendini tekrarlıyor.
- Erkeklerden alınan dersler doğrultusunda kadınlar için daha iyi politika geliştirmek mümkün. Salgının erken aşamasında olan ülkeler ileriki aşamadaki ülkelerin deneyiminden faydalanabilir.

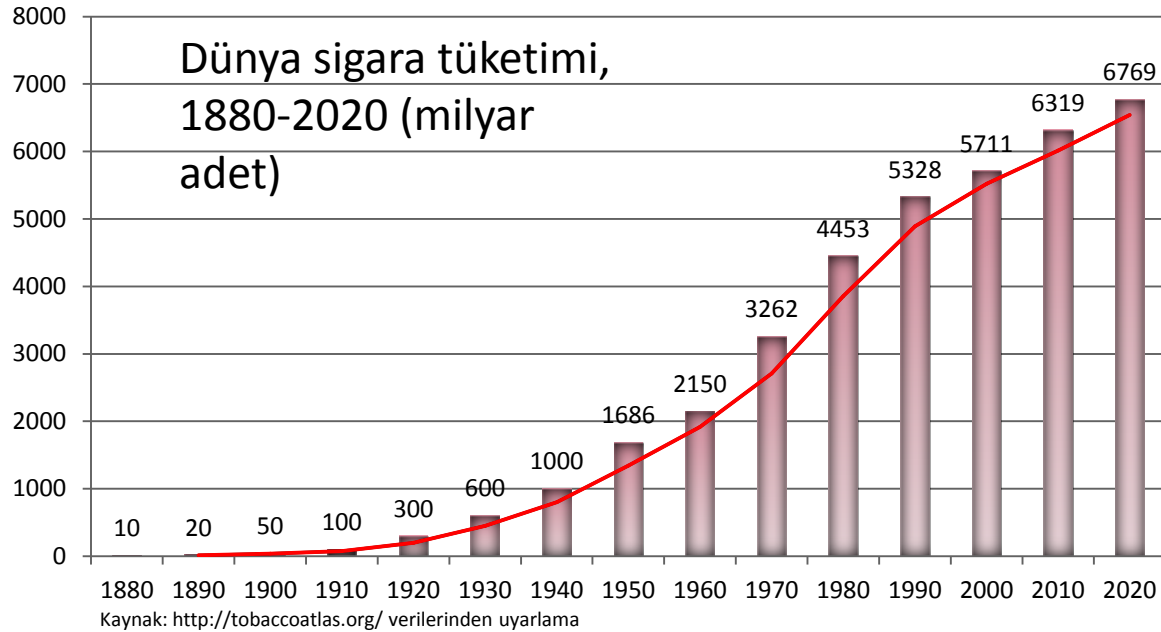
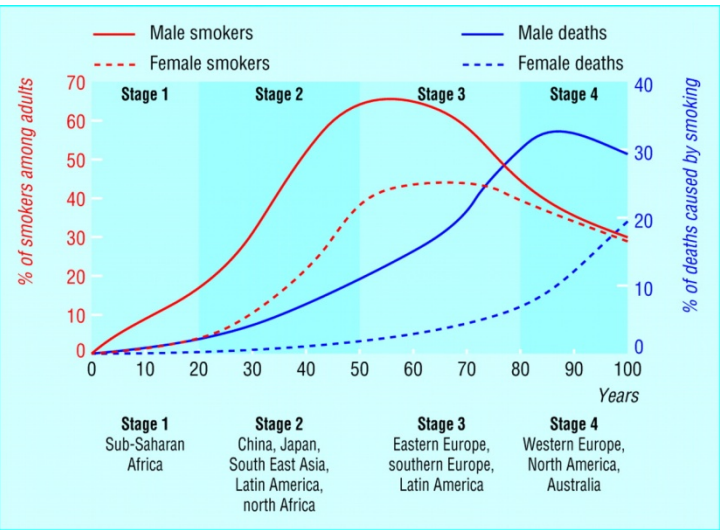
Dört aşamalı modelin eleştirisi

- Toplumsal eşitsizlikler gitgide tüketimin asıl belirleyicisi olduğu halde, modelde bu boyut yok.
Tütün kullanımının tarihsel gelişimi toplumlar içinde ve arasında gitgide güce ve kaynaklara erişimi olmayan grupların tütün kullanımına yöneldiğini ve tütünün bunlar arasında yaygınlaştığını gösteriyor. Yüksek gelirli, düşük gelirli ülkelerde de böyle. Orta ve düşük gelirli ülkelerde yoksul ve güçsüz yığınların büyük oranda sigaraya başlaması olasılığı hesapta yok.

Dört aşamalı modelin eleştirisi

- Model sadece prevalans eğrisini gösteriyor. Sigara tüketimi ve sigara içenlerin mutlak sayısındaki artış gizlenmiş oluyor.

- Gelişmişlik düzeyinin tütün tüketiminin belirleyicisi olduğu şeklinde bir yanılsamaya neden oluyor.

Birinci aşama → Dördüncü aşama
Sahraaltı Afrika → Kuzey Amerika, Batı Avrupa
Prekapitalist toplum → Sanayi sonrası toplum

Dört aşamalı modelin eleştirisi

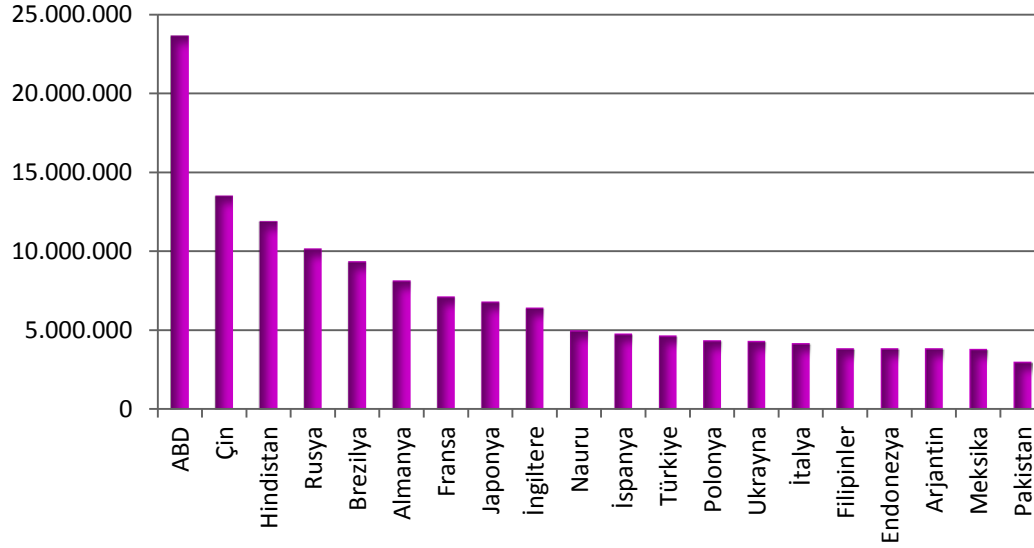
- Sosyo-ekonomik yapıların etkisi yok. Sosyal olgu kendiliğindenmiş gibi. Kültürel difüzyon temelli açıklama sorunlu.
- Kurumsal müdahalelerin etkisi yok. Tütün endüstrisi ve devletin belirleyiciliği dikkate alınmıyor.
- Tarihi bir model döngüsel olarak kullanılıyor.

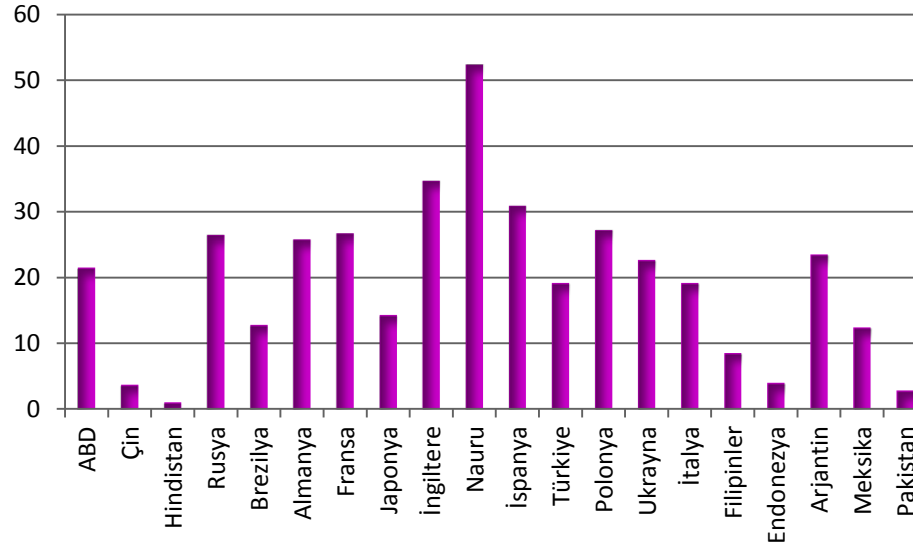
En çok sigara içen kadın nüfus sıralaması ve prevalans karşılaştırması

		En fazla sigara içen kadın nüfus, 2008 (tahmin)	Kadınlarda sigara içme prevalansı	GRUP
1	ABD	23.671.860	21,5	E
2	Çin	13.532.810	3,7	H
3	Hindistan	11.908.517	1	H
4	Rusya	10.189.820	26,5	E
5	Brezilya	9.378.756	12,8	F
6	Almanya	8.145.145	25,8	E
7	Fransa	7.139.677	26,7	E
8	Japonya	6.809.333	14,3	F
9	İngiltere	6.433.559	34,7	D
10	Nauru	4.998.012	52,4	C
11	İspanya	4.790.060	30,9	E
12	Türkiye	4.672.538	19,2	F
13	Polonya	4.349.863	27,2	E
14	Ukrayna	4.313.786	22,7	E
15	İtalya	4.182.381	19,2	F
16	Filipinler	3.848.908	8,5	G
17	Endonezya	3.848.035	4	H
18	Arjantin	3.847.777	23,5	E
19	Meksika	3.818.679	12,4	F
20	Pakistan	3.006.155	2,8	H

Sigara içme prevalansı gruplama anahtarı	
% 60'tan fazla	A
% 50-60	B
% 40-50	C
% 30-40	D
% 20-40	E
% 10-20	F
% 5-10	G
% 5'ten az	H

En fazla sigara içen kadın nüfus – ilk 20 ülke, 2008 (tahmin)

Kadınlarda sigara içme prevalansı (%) – ilk 20 ülke

Yüksek nüfuslu ülkelerde sigara tüketimi

	2007 nüfusu (15 yaş ve üstü)	Yıllık sigara tüketimi, 2007 (milyon adet)	GRUP	Kişi başına adet sigara tüketimi	GRUP	sigara içme prevalansı			
						erkek	GRUP	kadın	GRUP
1	ÇİN	1.313.973.692	A	1.646	B	59,5	B	3,7	H
2	HİNDİSTAN	1.095.351.964	D	99	D	27,6	E	1	H
3	ABD	298.444.195	C	1.196	C	26,3	E	21,5	E
4	ENDONEZYA	245.452.710	C	974	C	62,1	A	4	H
5	BREZİLYA	188.078.201	D	580	C	20,3	E	12,8	F
6	PAKİSTAN	165.803.521	E	391	D	29,7	E	2,8	F
7	BANGLADEŞ	147.365.319	F	172	D	42,8	C	0,9	H
8	RUSYA	142.893.526	C	2.319	B	70,1	A	26,5	E
9	NİJERYA	131.859.689	F	103	D	9,1	G	0,2	H
10	JAPONYA	127.463.597	C	2.028	B	44,3	C	14,3	F
11	MEKSİKA	107.449.494	E	470	D	36,9	D	12,4	F
12	FİLİPİNLER	89.468.642	E	1.073	C	38,9	D	8,5	G
13	VIETNAM	84.402.939	E	887	C	42,9	C	2,2	H
14	ALMANYA	82.422.285	E	1.125	C	37,4	D	25,8	E
15	MISIR	78.886.974	E	1.082	C	24,5	E	0,9	H
16	ETİYOPYA	74.777.937	G	52	D	6,9	G	0,5	H
17	TÜRKİYE	70.413.933	D	1.499	B	51,6	B	19,2	F
18	İRAN	68.688.407	E	764	C	24,0	E	1,9	H
19	TAYLAND	64.631.573	F	634	C	37,1	D	3	H
20	FRANSA	62.752.118	E	876	C	36,6	D	26,7	E
21	KONGO, DEM. CUM.	62.660.504	G	131	D	10,9	F	0,6	H
22	İNGİLTERE	60.609.136	F	790	C	36,7	D	34,7	D
23	İTALYA	58.133.495	E	1.596	B	32,8	D	19,2	F
24	KORE	48.846.804	E	1.733	B	53,3	B	5,7	G
25	MYANMAR	47.382.607	G	209	D	43,6	C	11,7	F
26	UKRAYNA	46.710.802	D	2.526	A	63,8	A	22,7	E

Yıllık toplam sigara tüketimi grup anahtarı

2.000.000 +	A
500.000-2.000.000	B
200.000-500.000	C
100.000-200.000	D
50.000-100.000	E
10.000-50.000	F
1-10.000	G

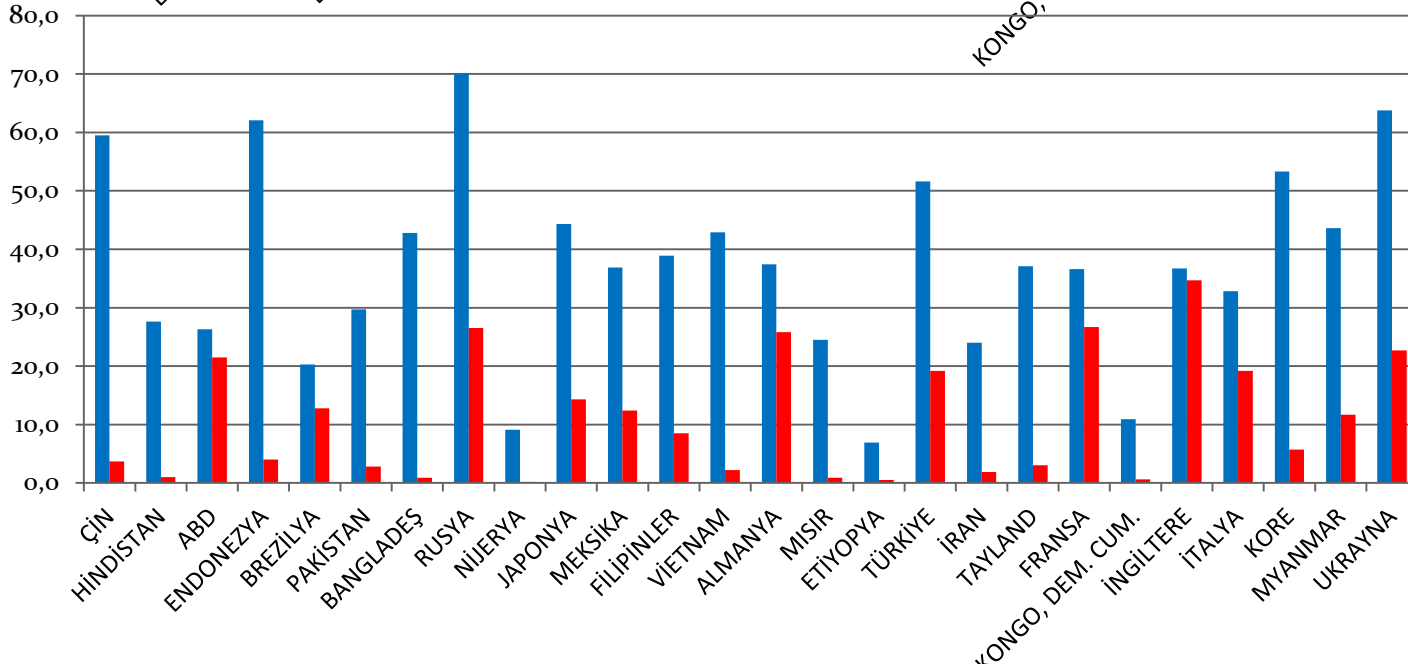
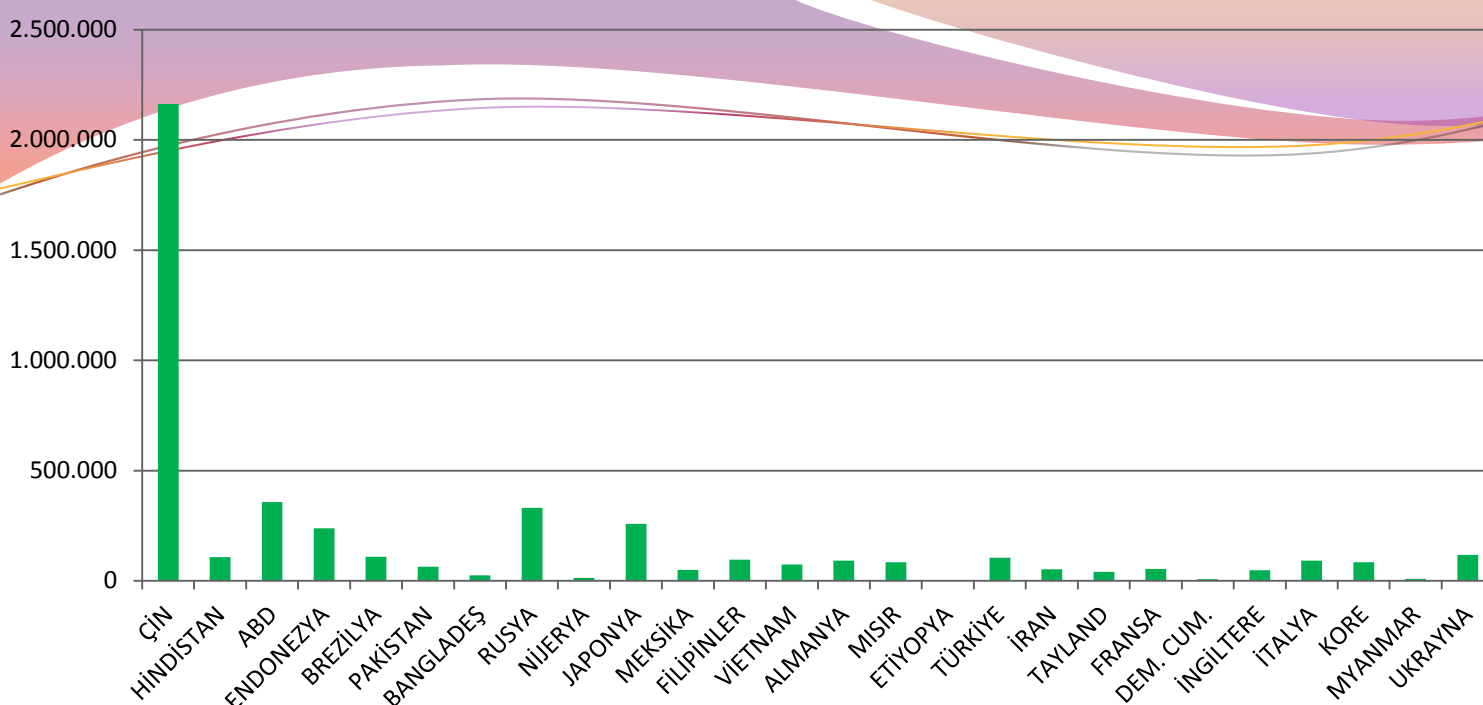
Kişi başına sigara tüketimi grup anahtarı

2500'den fazla	A
1500-2499	B
500-1499	C
1-499	D

Sigara içme prevalansı gruplama anahtarı

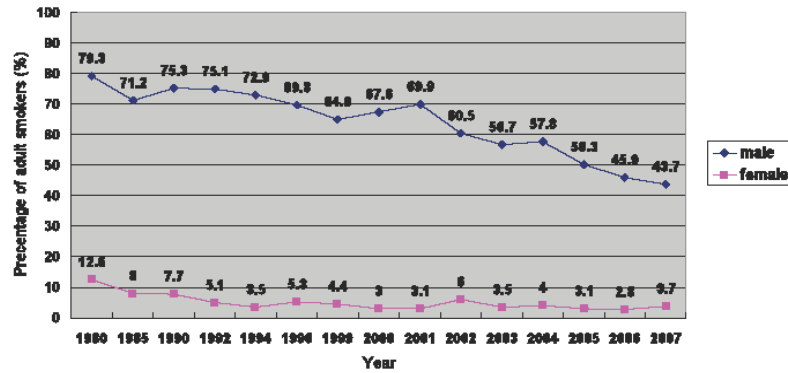
% 60'tan fazla	A
% 50-60	B
% 40-50	C
% 30-40	D
% 20-40	E
% 10-20	F
% 5-10	G
% 5'ten az	H

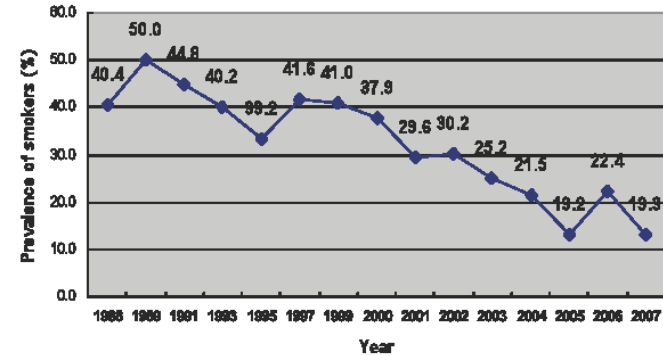

Kore hangi aşamada?

Trends in smoking prevalence in Korea
(20 years of age and older)

Prevalence survey in Korean adolescents
(17-year-old males)

S

Source: Korean Association of Smoking and Health (KASH).

Health Promotion Fund in Korea

Year	Total funds (US\$ million)	Charge/Pack (\$)	Funds for anti-smoking (US\$ million)	Anti-smoking % of total funds
1997	-	0.002		
1998	25.3	0.002		
1999	38.8	0.002		
2000	19.8	0.002	1.3	7.0
2001	19.9	0.002	3.3	16.8
2002	585.7	0.150	7.8	1.3
2003	736.2	0.150	6.7	0.9
2004	718.2	0.354	7.5	1.0
2005	1,423.5	0.354	23.1	1.6
2006	1,907.6	0.354	31.5	1.7
2007	1,754.9	0.354	31.2	1.8

Source: Korean Ministry of Health and Welfare, 2007. Tobacco control plan.

Kaynak: Il Suh, MD, PhD
Yonsei University College of Medicine,
Seul, Güney Kore

“Success story of anti-smoking campaign in a developing country with high prevalence of cigarette smoking – South Korea” isimli sunumdan.

Literatürde sosyal olgunun açıklanması

Örnek: Kadınlar ve kız çocukları neden sigara içiyor?

- **Davranışsal - psiko-sosyal nedenler**
  - İşte ve evde fazla yıprandıkları için, hayattan mola almak üzere
  - Olumsuz duygulara karşı sübab olarak (stess, depresyon, çaresizlik, hayal kırıklıkları ile baş etmek)
  - Kontrol (yaşam, kilo vs.), bağımlılık
- **Kültürel - sosyo-ekonomik nedenler**
  - İşsiz, düşük gelirli, yoksul, güçsüz, korunmasız oldukları için
  - Özgürleşmek, bireyselleşmek, toplumsal hayata katılmak için
  - Sosyalleşmek, erkeklere uyum göstermek, modaaya uymak için
  - Düşük eğitimli oldukları için
  - Belli bir ulusa, etnik gruba ait oldukları için
- **Dışsal güçler: dışsal canavar – politik hatalar**
  - Tütün endüstrisi saldırgan pazarlama stratejileriyle kadınları hedefliyor
  - Tütün kontrolü politikaları toplumsal cinsiyete karşı hassas değil

Kuramsal çerçeve sorunu

- Amprisist yaklaşım. Arızı açıklamalar.
- Ekonomik davranışın açıklanmasında tütün endüstrisiyle benzer neo-klasik ekonominin birey tarifine saptırılıyor.
- Kültür ve davranışların maddi zemini yok.
- Toplumsal yapıların belirleyiciliği yok. Değişime yapısal etkileşim ve dönüşüm açısından bakılmıyor.
- Kurumsal yapıların belirleyiciliği yok. Değişime kurumsal etkileşim ve dönüşüm açısından bakılmıyor.
- Sosyal bilimlerdeki epistemiyolojik ve teorik tartışmaların izleri yok.

Tütün tüketiminin belirleyicileri için tarihsel, toplumsal ilişkilere bakan bir yaklaşım önerisi

“Tek bir nedenle sigara içiyorum”

Winston reklamı, ABD, 1974

Kaynak: tobacco.org, Pollay reklamları

Metin: “Sigara içiyorum, çünkü hoşuma gidiyor. Winston Super King içiyorum. Super King’in ekstra uzunluğu bana gerçek bir ekstra yumuşak tat veriyor. Gerçek tat ve gerçek zevk: işte sigara içmek budur. Winston gerçektir.”

(Yapısalcılık hakkında birkaç not

- Sosyal olgu çok karmaşık bir bütündür.
- Yüzeyde görünen gerçeği n sadece bir yansımasıdır, bizim üzerimizde bıraktığı etkidir, ama gerçeğin açıklanması için yeterli değildir.
- Yüzeyde olanın altında asıl gerçekliği ifade eden yapılar vardır. Bunlara teori yoluyla oluşturulan zihinsel soyutlamalardır.
- Yapılar tarih içinde kendi iç dinamikleri ile evrilir, devrilir, yenilenir.
- Sosyal olgunun belirleyicisi yapılar, yapısal ilişkiler, yapısal kurallardır.
- Bunları çözümlmeden sosyal olgu anlaşılabilir.

tütün endüstrisinin belirleyiciliği

büyüme ve kâr
maksimizasyonu ihtiyacı

pazar segmentasyonuna, sosyal
ve bireysel arzuların
sömürüsüne yönelik ürün
geliştirme ve pazarlama

sermaye birikim
biçimi /sınırları

analiz

DAVRANIS

sosyal belirleyiciler

sosyal sınıf

toplumsal cinsiyet

demografik yapı

coğrafya

tarihsel belirleyiciler

kapitalist büyüme
ve gelir dağılımı

kapitalist yayılma ve
konsolidasyon

kentleşme,
modernizasyon

TÜTÜN TÜKETİMİ: ZAMAN,
KALIFLAR, ÖLÇEK

devletin belirleyiciliği

sermaye yanlısı pol.

sağlık yanlısı pol.

tütün desteği

tütün kontrolü

müdahale - dönüşüm

müdahale - dönüşüm

KÜLTÜR -

Kent sokağı ve kaykaylı çocuk fotoğrafı, ABD, tarihsiz
Kaynak: tobacco.org, Pollay reklamları

**FÜR
NICHT SO STRENG
MIT RAUCHERN SEIN.**

**Mehr Toleranz gewünscht?
0800 1551 551 (gebührenfrei)**

TEST IT.

Rauchen kann tödlich sein. Der Rauch einer Zigarette dieser Marke enthält 10mg Teer, 0,9mg Nikotin und 10mg Kohlenmonoxid. (Durchschnittswerte nach ISO)

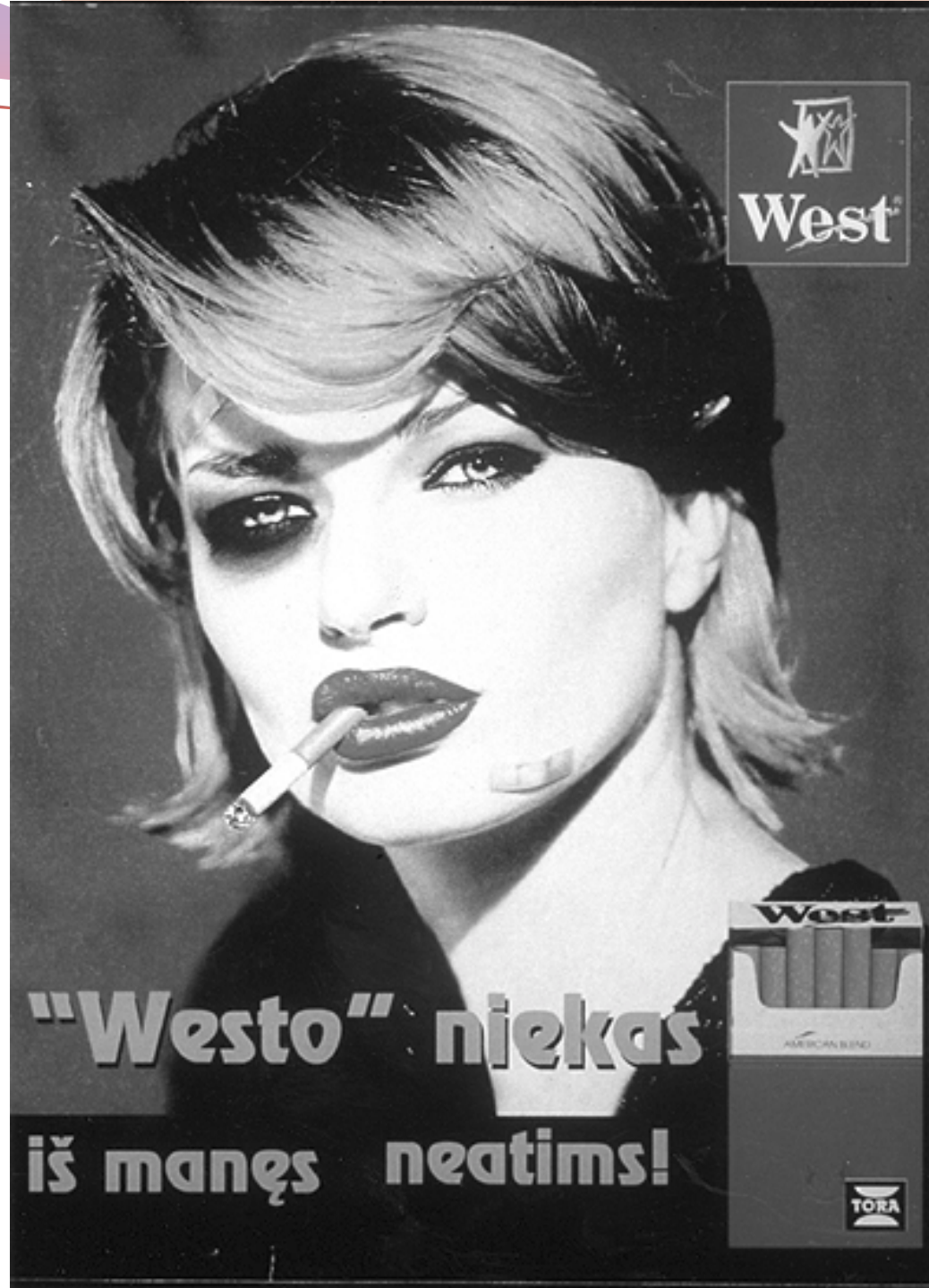
“Sigara içenlere karşı o kadar sert olunmasın diye”
West billboard reklamı, Almanya, tarihsiz
Daha fazla hoşgörü için telefon hattı veriliyor.
Kaynak: tobacofreekids.org, Martina Pötschke-
Langer

**“Kimse sigaramı benden alamaz, canım
yansa bile.”**

West reklamı, Lituanya, tarihsiz

Kaynak: Haglund, M., “Women: The Next
Victims of the Tobacco Epidemic,” WHO,
Smoking and Women’s Health: Les Liaisons
Dangereuses, 2 Mart 1999.

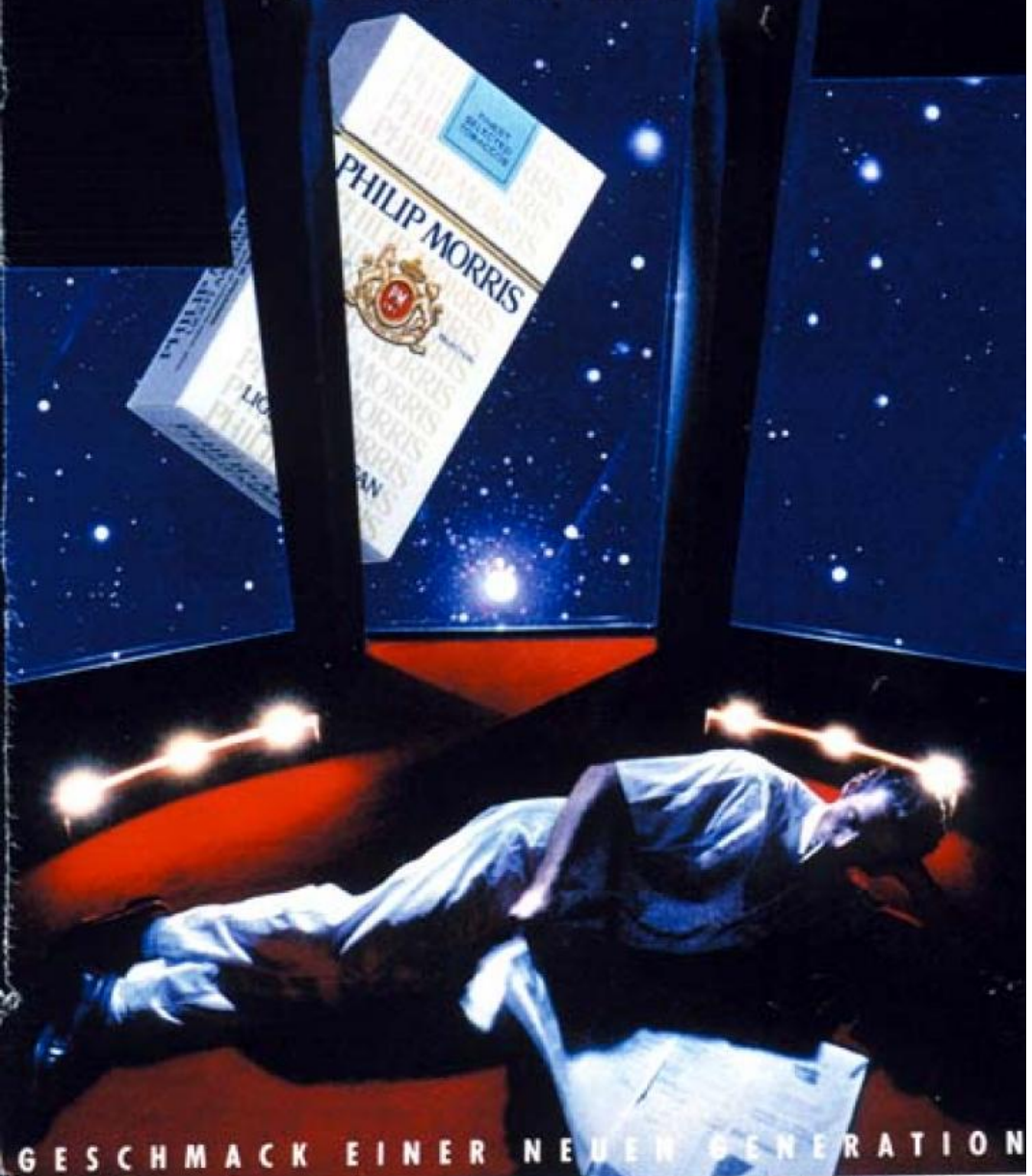
West

**“Westo” niekas
iš manęs neatims!**

West
AMERICAN BLEND
TORA

PHILIP MORRIS

LIGHT AMERICAN

“Yeni bir neslin zevki”

Philip Morris Light American reklamı, Almanya, tarihsiz

Kaynak: tobacco.org, Pollay reklamları

I'M SENDING CHESTERFIELDS to all my friends.
That's the merriest Christmas any smoker can have —
Chesterfield mildness plus no unpleasant after-taste

Ronald Reagan

see RONALD REAGAN
starring in "HONG KONG" a Fine-
Thomas Paramount Production
Color by Technicolor

CHESTERFIELD *Buy the beautiful
"Christmas-card" carton*

"Tüm dostlarıma Chesterfield gönderiyorum"

Chesterfield reklamı, ABD, 1950

Kaynak: tobacco.org, Pollay reklamları